

LAKIVALIOKUNNALLE

Asia: Lausunto Hallituksen esitys (HE 201/2022 vp) eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttamisesta

Keinoja kuluriskin pienentämiseksi ja prosessikynnyksen laskemiseksi

Suomen perustuslain 21 §:ssä on otsikolla oikeusturva säädetty jokaiselle oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Oikeudenkäyntikulujen määrän hallitsematon nousu riita-asioissa uhkaa vakavasti tätä oikeutta. Ongelmasta ja sen merkityksestä on jo pitkään vallinnut laaja yksimielisyys.

Verrattuna EU:n muihin maihin Suomessa käsitellään tuomioistuimissa vähiten riita-asioita tuoreen selvityksen mukaan. Tämän arvioidaan johtuvan kalliiden ja pitkien oikeudenkäyntien pelosta. Prosessikynnyksen nousua on pidetty ongelmallisena muun ohella siksi, että tuomioistuimet eivät tällöin kykene täysimääräisesti täyttämään tehtävänsä oikeussuojan takaajana. Tämä on puolestaan on omiaan heikentämään tuomioistuinlaitoksen ja oikeusvaltion legitimitettä. Tuomioistuinlaitoksen ja koko oikeusvaltion legitimitetti on vaarassa rapautua, jos asianosaiset eivät enää uskalla tai kykene hakemaan oikeussuojaa tuomioistuimelta. Tämä on omiaan heikentämään luottamusta koko tuomioistuinlaitokseen.

Esityksen mukaan tuomioistuin voisi nykyistä lievemmin edellytyksin kohtuullistaa omasta aloitteestaan määrää, jolla riita-asian hävinnyt asianosainen veloitetaan korvaamaan jutun voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja

Tuomariliitto pitää ehdotettu muutosta liian suppeana keinona puuttua oikeudenkäyntikulujen vähentämiseen. Oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevassa arviomuistiossa (OM:n selvityksiä ja ohjeita 2021:16) esitettiin lukuisia vartenotettavia keinoja, joilla olisi yksin tai yhdessä voitu tehokkaasti vaikuttaa oikeudenkäynnin kustannusten määrään ja oikeuden saavutettavuuteen riita-asioissa.

Keinovalikoimasta jatkovalmisteluun valittiin kuitenkin kaikkein vähiten nykytilaa muuttavat vaihtoehdot. Korkein oikeus kiinnitti myös tähän huomiota oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietinnöstä annetussa lausunnossa.

Ehdotetulla muutoksella ei vaikutettaisi oikeudenkäyntikulujen tasoon eikä muutos siten alenna oikeudenkäyntien kustannuksia, vaan jakaa kulujen korvausvelvollisuutta ja kuluriskiä asianosaisten kesken eri tavalla. Tuomariliiton näkemyksen mukaan kuluriskin uudelleen jakaminen ei tosiasiallisesti vaikuta oikeuden saavutettavuuteen.

Tuomariliitto on useiden uudistusten yhteydessä huomauttanut, että pienet yksittäiset muutokset vaikeuttavat samaan aikaan vireillä olevien muiden uudistusten yhteensovittamista ja kokonaiskuvan arvioimista. Osittaisuudistuksen sijaan tulisi tarkastella kokonaisuudessaan oikeudenkäyntimenettelyä ja oikeudenkäyntikulujen kasvun syitä ja tehdä tarvittavat muutokset. Tuomariliitto pitää tätä tehokkaimpana keinona vaikuttaa oikeudenkäyntikulujen kokonaismäärään prosessi- ja aineellisen osaamisen kehittämisen lisäksi.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen

Tuomariliitolla ei ole huomauttamista ehdotettuun muutokseen. Tuomariliitto kannattaa kohtuullisuusharkinnan laajentamista oikeudenkäyntikulujen korvausvastuuta määrättäessä.

Tuomariliiton ehdotukset jatkotoimenpiteiksi

Tuomariliitto ehdottaa uuden työryhmän perustamista selvittämään laajemmin keinoja vaikuttaa oikeudenkäynnistä aiheutuvien kustannusten kasvuun ja tukemaan oikeudenkäynnin asianosaisten taloudellisia mahdollisuuksia vastata oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista.

Tuomariliitto ehdottaa siviiliasioiden oikeudenkäyntimenettelyn kokonaistarkastelun aloittamista. Samassa yhteydessä on tarkasteltava oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille asetettavia vaatimuksia ja heitä koskevaa sääntelyä. Tuomariliitto viittaa oikeusministeriölle 4.4.2022 tekemäänsä aloitteeseen riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn kehittämiseksi. Myös muut toimijat kuten Suomen Lakimiesliitto ja Suomen asianajajaliitto ovat tehneet samansuuntaisia aloitteita.

Helsingissä 22.11.2022

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Anna Pitkänen
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.